

POGLED U JEZIČNU TRADICIJU LIŽNJANŠTINE

(Lina Pliško, David Mandić: GOVORI OPĆINE LIŽNJAN, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula 2011.)

Knjiga *Govori općine Ližnjan* rezultat je strpljivoga istraživanja Line Pliško i Davida Mandića, profesora dijalektološke skupine kolegija sa Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Autori su, suočivši se s konkretnim problemima na koje nailaze studenti kroatistike, a time i dijalektologije hrvatskoga jezika, uvidjeli da postoji velika potreba za radovima koji na suvremen način ukazuju na posebnosti pojedinih mjesnih govora te ih klasificiraju na njihovo stvarno mjesto vodeći računa o najnovijim spoznajama u dijalektologiji, ali ne zanemarujući dosadašnja saznanja i spoznaje.

Budući da je jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt još uvijek premalo istražen, Lina Pliško i David Mandić od 2009. godine nastojali su prikupiti što više materijala da bi podatci o tome dijalektu ostali zabilježeni te da bi mogli olakšati studentima, ljubiteljima dijalektologije i tradicije proučavanje dijela baštine koji polako izumire. Jedan je od ključnih problema u dijalektologiji upravo taj što se govori mijenjaju, kako i sami autori kažu, najčešće zbog migracija stanovništva i utjecaja standardnoga jezika, koji je sve više dostupan i u domovima najstarijih stanovnika zahvaljujući različitim medijskim sredstvima.

Knjiga ima zaokruženu strukturu pa nakon *Proslava* slijede poglavlja: *Uvod, Dosadašnje spoznaje o govorima Ližnjanshtine, Istraživanje ližnjanskih govora, Zaključak, Bibliografija te Prilozi*.

U *Proslavu* autori naglašavaju važnost čuvanja jezične baštine zavičaja te dodaju kako je "zadatak znanstvenika naše generacije što prije zabilježiti trenutačno stanje i na taj način sačuvati jezičnu baštinu zavičaja". Važnost toga shvatili su i obavjesnici, iako nisu stručnjaci za dijalektologiju, nisu željeli zaboraviti tradiciju te su autorima pomogli strpljivo odgovarajući na pitanja i pričajući svoje životne priče, naravno, govoreći onako kako *govore doma*.

U *Uvodu* su izneseni osnovni podatci koji se odnose na geografske i povijesne odrednice općine Ližnjan, od statističkih podataka o stanovništvu do zanimljivih povijesnih zbivanja te važnih kulturnih i političkih događaja (npr. otvaranje čitaonica, škola, trgovina itd.). Nakon toga, na geografskoj se karti Istre može vidjeti smještaj općine Ližnjan s istaknutim mjestima Ližnjan, Šišan, Jadreški, Valtura i Muntić.

Slijedeće poglavlje, *Dosadašnje spoznaje o govorima Ližnjanshtine*, ključno je za početak djela koje govori o jezičnim zakonitostima nekoga kraja. U njemu autori iznose u kojim su relevantnim dijalektološkim radovima dosad opisani, uglavnom parcijalno, govori Ližnjana, Jadreškâ, Valture, Muntića i Šišana. Tako saznajemo da su se tim govorima, manje ili više, bavili Josip Ribarić, Mieczysław Małeck, Radosav Bošković, Mate Hraste, Rudolf Ujčić, Josip Lisac te Lina Pliško.

U poglavlju *Istraživanje ližnjanskih mjesnih govora* prvo su opisana načela istraživanja, dakle, kada je prikupljen jezični materijal, kako su snimani razgovori s obavjesnicima te koje su jezične značajke izdvojili iz razgovora, a nisu bile obuhvaćene upitnikom (akcenatski sustav, refleks jata, prijelaz dočetnoga *m* u *n*, artikulacija odraza glasova *č* i *t'* te *d'*, neke morfološke značajke...). Jezični je materijal prikazan na alijetetnoj, alteritetnoj i arealnoj razini razlikovnosti, a na kraju je i usporedba s ostalim okolnim mjestima. Nakon načela navedeni su dijalektološki punktovi (Jadreški, Ližnjan, Muntić i Valtura) i imena obavjesnika s godinom rođenja. Naglašeno je da je iz istraživanja izostavljen Šišan jer ondje starosjedioci govore istriotskim idiomom.

Slijede *Rezultati istraživanja ližnjanskih govora* koji su podijeljeni u potpoglavlja o alijetetima (općečakavske jezične značajke najvišega razlikovnog ranga), alteritetima (jezične značajke nižega hijerarhijskog ranga razlikovnosti) te arealnim jezičnim značajkama. U svakome je dijelu posebno obrađena svaka jezična značajka. Tako pod alijetetima imamo navedene oblike zamjenice *ča*, za koje nalazimo konkretne primjere u svakome od istraženih mjesnih

govora. Slijede opisi ostalih alijeteta: nepreventivne vokalizacije slabih poluglasa, prelaska ϵ u a iza palatalâ, naglasnoga sustava, rasterećenja napetosti u rubnim zonama sloga te paradigme pomoćnoga glagola *biti* za tvorbu kondicionala. Pod alteritetu su navedeni, opisani i oprijemljeni: suglasnički i samoglasnički inventari, refleks jata, praslavenski početni glasovni niz * $v\check{b}$, rotacizam u prezentskoj osnovi glagola *moći*, završno l , praslavenska suglasnička skupina $\check{c}r$, prijelaz dočetnoga $-m$ u $-n$, odraz zamjeničke osnove * $v\check{b}s-$, jotacija dentalâ t i d , jotacija i (palatalizacija) suglasničkih skupina sk , st , zg i zd , skupine jt i jd kod glagola izvedenih od osnove $i(d)-$, infinitivni nastavak, izostajanje sibilizacije u morfonološkim pozicijama, promjena $a > e$ u korijenu glagola *krasti* i *rasti* te u imenici *vrabac*, redukcija sonanta v između suglasnika i glasa r , zaniijekani oblici prezenta glagola *imati* i *biti* te glagol sa značenjem 'ići'. Na kraju toga dijela, u potpoglavlju *Arealne jezične značajke u mjesnim govorima Ližnjanštine* obrađene su sljedeće jezične osobitosti: nominativ jednine muškoga roda pokaznih zamjenica, zatvaranje kratkoga o u prednaglasnom slogu, upitno-odnosna zamjenica 'koji', genitiv množine imenica, oblici dativa, lokativa i instrumentalna množine imenica te novija proteza.

U *Zaključku* su ukratko navedeni rezultati istraživanja. Radi preglednosti podijeljeni su na: alijetetne jezične značajke zajedničke svim mjesnim govorima, alteritetne jezične značajke zajedničke svim mjesnim govorima, arealne jezične značajke zajedničke svim mjesnim govorima; alijetetne jezične značajke svojstvene samo nekim mjesnim govorima, alteritetne jezične značajke svojstvene samo nekim govorima, arealne jezične značajke svojstvene samo nekim govorima. Slijede pregledni popisi značajki koje govore Ližnjanštine razlikuju od susjednih sjevernih, odnosno od marčanskih te od susjednoga južnoga, odnosno međulinskoga govora. Na kraju je tablica u kojoj su prikazane osnovne jezične značajke svakoga obrađenoga mjesnoga govora, dakle Ližnjana, Jadreškâ, Valture, Muntića, te Medulina i Marčane. U tablici se uočavaju najveće sličnosti i razlike kod pojedinih mjesnih govora pa ona na koristan način zaokružuje cjelinu.

Nakon iscrpne *Bibliografije* nastavlja se izuzetno važan dio knjige - *Prilozi*. Radi se o hvalevrijednima akcentuiranim ogledima govora Jadreškâ, Ližnjana, Muntića i Valture te o dijalekatskim kartama Mate Hraste i Dalibora Brozovića.

Knjiga je obogaćena starim razglednicama Ližnjana, Muntića i Valture iz fonda Povijesnoga muzeja Istre koje uz oglede govora upotpunjuju djelo koje je prozor u već gotovo zaboravljeno vrijeme poznatih mjesta.

Ovim su djelom Lina Pliško i David Mandić uspjeli približiti govore općine Ližnjan studentima, kojima je knjiga u prvome redu namijenjena, ali i svim ljubiteljima dijalektalne jezične tradicije. Možemo reći da su zaustavili vrijeme jer su zabilježili neke jezične osobitosti koje već sada, dok ovo čitamo, više nitko ne govori - a to je dio tradicije koji bi bez takva rada ostao zaboravljen i nepoznat.

Vanessa Vitković